

Estonia teater 108

16. septembril on Estonia teatril 108. sünnipäev. Taastatakse vana head traditsiooni igal aastal kokku saada, et ühiseid hetki meenutada. Õhtul kell kuus toimub estoonlaste pidulik vastuvõtt teatri Valges ja Sinises saalis ning kell seitse vaadatakse ooperi "Rinaldo" peaproovi.

Marvi Taggo

Estonia teater asutati 1906. aastal. "Estonia" on olnud kord jutumärkide vahel, siis sealt välja tulnud ja saanud Estonia Rahvusooperiks. Vana estoonlane Paul Pinna kirjutab oma mälestustes, et kuigi me töötame nüüd uues majas, oli see vana Estonia, kus kord alustati, tema jaoks kõik - koos primitiivsete garderoobide ja haiseva WCga. Mis kinnitab veel kord sellele põlvkonnale omast pühendumist.

Kuid ka pärast Teist maailmasõda varemest kerkinud teatrimajas, mis oli klantsitum, jäi alles boheemlaslik suhtumine.

Arne Mikk, kes on Estonia teatri katuse all üle poole sajandi lavastajana töötanud,

räägib, et sel ajal, kui tema teatrisse tuli, kõndisid seal veel legendaarsed Betty Kuuskemaa, Olga Mikk-Krull ja teised. Karl Ots oli ta garderoobikaaslane. „Kes teatrisse tuleb, see sinna ka jääb,“ on Mikk veendunud. „Ja kes teatris töötab, peab teatrit armastama. Teisiti pole see mõeldav. Mäletan, kuidas ükskord, kui kostüümid veel valmis ei olnud, tuli kogu teatri personal appi nõõpe ette õmblema. Raamatupidajad ka. Mitte nii, et pole minu töö ja tegelen ainult ühe asjaga.“

Iga teater loob midagi uut ja kaotab vahel midagi. Juba Panso ütles, et ega uus teater ole parem kui vana, aga ta on teistsugune.

Helgi Sallo on nüüdseks juba pool sajandit Estonia teatrisse sisse kirjutatud. Seda, et Helgi Sallo oli kunagi Pipi Pikksukk, ei usu aga ükski noor teatriveatataja, kes on näinud „Õnne tänava“ Almat.

Kontsertmeister Viive Ernesaks oli Helgi Sallo talendi sünni juures ja teab rääkida, et kui noor Eri Klas tol ajal kokaplika ametit pidanud Sallo „West Side Storysse“ tõi, et võtnud Panso seda kuulda ja löi lamenti: Maria peab olema lavakast. Klas ei

andnud järele ja sisistanud läbi hammaste, et „lavakad“ ei pea viisi. Aga kui kokakooli tagasihidlik plika suure kunstinõukogu ette tuli ja laulma hakkas, jäid kõigil suud lahti.

Kui Estonia lavastaja Paul Mägi otsis „Viini vere“ jaoks uut värsket verd, tundis Viive Ernesaks, et nüüd on paras moment Helgi ette torgata. Paul Mägil polnud huvi ega usku, ütles: see plika ju nii uimane. Aga proovis siiski ja paari minutiga tegi Helgi laval nii puhta töö, et mitte keegi enam tema kõrvale lavale ei mahtunud.

Helgi ise arvab, et tema suur õnn ja vedamine oli, et just sobival ajal hakati teatris mängima muusikale. Kui ta oleks jäänud ainult opereti peale subrette mängimama, oleks ta end ammu ammenandanud ja Estoniast ära läinud.

Nüüd on rahvusooperi lauljad õnnega koos, et Helgi on näitejuht. Ja kui noortel mõnikord jaksust puudu tuleb, on Helgi abi ja nõuga kohe olemas.

Pärn püüdis kollase mantliga estoonlasi.

Endine tuntud-teada estoonlane, asendamatu frakikandja Endel Pärn on Esto-

nia teatris üle elanud mitu direktorit. „Teater on kole lihtne,“ on Pärn öelnud. „Tunnen teatri direktorit, kes, kui teatrisse tulin, oli asedirektor. Siis sai direktoriks. Lõpuks läks pensionile ja sai pensionäriks. Aga mina olen ikka ainult näitleja.“

Kui Pärnast rääkida, ilmuvad platsi kohe anekdootlikud lood ja teod. Ja ei võinud iial teada, kas ta rääkis oma jutte tõsiselt või provotseeris.

Nagu Pärn ei väsinud nalja tegemast, ei tüdinud teised sellest rääkimast. Pärnal olnud varuks 333 vigurit. Kui ta Vanemuisest tuli, oli tal proovides alati seljas kollane põõnaga kitel. See kittel oli tehtud riidest ja nägi välja nagu mantel. Ise kinnitas, et see on Vanemuise prooviriitus. Kuna keegi proovides kitleid ei kandnud, eraldus kollases kitlis Pärn kohe erksalt ja silmatorkavalt, mis nähtavasti oligi eesmärk.

Hiljem, kui Helend Peebule kollasest kitlist rääkis, ei teadnud ka tema, et Vanemuise teatris keegi ilmaski, kaasa arvatud Pärn, oleks kollases kitlis midagi proovinud või seda proovis kandnud. Nähtavasti püüdis Pärn oma kollase kitliga lihtsalt estoonlaste tähelepanu.

Kui Võrus sündinud Väino

Puura Estoniasse tuli, imestas ta, et fraki all ei kantud särki ja olid ainult rinnaesine ja mansetid.

Estonia ja dirigendid

Estonia on olnud väike teater, aga just nii suur, et teatrilooost mitte kaduda. Olenevata sellest, milline oli aeg akna taga - sotsialism või varakapitalism.

Kunagi oli Estonia teatris kaks peremeest: Neeme Järvi ja Eri Klas. Kas seda oli palju või vähe? Kuidas võtta! Loomingu jaoks pole teatris kunagi midagi ülearu palju, tarkade sõnade ja retseptide jaoks, kuidas teatrit teha, alati vähe. Sest teater on keeruline paik, kus ei lohuta end mõttega, et kõik laabub töö ja usinusega. Rüga tööd kui palju tahes, usinusega ei köida kedagi.

Neeme Järvi ja Eri Klas valdasid nn teatrikeelt. Maailmas on ju häid dirigente, kes hiilgavad oma tehnikaga, aga vähem teatridirigente, nemad on erandlik nähtus, omaette mõiste nagu inglise huumor. Neeme Järvi ja Eri Klas on kingitus mis tahes muusikateatritele. Need dirigendid on toonud teatrisse midagi niisugust, mida teised pole suutnud, tekitanud loomingulise õhkkonna, mi-

da teatri kollektiiv tunnetas ja publik ei unusta.

Mis tähendab, et ainuüksi tehniliselt täiuslik dirigent polegi teatri kontekstis suurim ime. On veel midagi. Järvi ja Klas olid ka teatri parimad artistid, ütlevad artistid. Aga häid dirigente-artiste on sama vähe kui häid maale ja kirjandust. Vahel kaotab laulja just etenduse käigus pea ja vastutus jääb dirigendi kanda, siis on Eri Klas nagu rallisõitja kaardilugeja, kes peab leidma varutee. Püüdma laulja kinni.

Kui Neeme Järvi proovi tuli, laabus kõik nagu imejoul. Hakkas nagu taigen pärimi peal kerkima.

2009. aastal sai rahvusooper Estonia direktoriks Aivar Mäe. Kas vaim oli valmis? „Estonia ja estoonlane olid minu jaoks midagi suurt ja aukartustäratavat,“ vastas ta. „Tundsin, kuidas mu käed värisesid, kui esimest korda lavaruumi sisenesin. Aga ma ei läinud direktoriks, vaid läksin sinna tööd tegema. Pidime juurde ehitama seda, mida meil ei olnud - proovisaale, orkestri harjutusruume, aga hoidma alles ka seda vana, Georg Otsa hingatud õhku.“